

**MODERN TENDENCIES
IN ARCHITECTURE ON THE EXAMPLE
OF PAVILIONS OF SERPENTINE
GALLERY IN LONDON**

Viktoriia Malaniuk,
<https://orcid.org/0000-0002-8002-4613>
PhD in Architecture,
Senior Lecturer of
Department of Design and Technology,
Kyiv University of Culture,
Kyiv, Ukraine
vik_malanyuk@ukr.net

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В АРХІТЕКТУРІ
НА ПРИКЛАДІ ПАВІЛЬЙОНІВ
ГАЛЕРЕЇ СЕРПЕНТАЙН
У ЛОНДОНІ**

Вікторія Маланюк,
<https://orcid.org/0000-0002-8002-4613>
кандидат архітектури,
старший викладач
кафедри дизайну і технологій,
Київський університет культури,
Київ, Україна
vik_malanyuk@ukr.net

Abstract

The aim of the research is to analyse basic tendencies in modern architecture on the example of temporal summer pavilions of art-gallery of Serpentine, located in Kensington Gardens, Hyde Park, London, into the creation of which during 2000s–2018s the best-known architects from all over the world were engaged. **Research methods.** The methods of synthesis, comparison, generalization, and historical approach have been used, as well as a thorough analysis of the project practice and the works of leading theorists in history of architecture. **The scientific novelty** is in the analysis of modern tendencies in architecture of exhibition pavilions with the discovery of new approaches in the architectural planning, formation, application of new building materials, taking into consideration stylistic transformations and creative handwriting of the author. **Conclusions.** The retrospective review of eighteen pavilions of Serpentine Gallery in London allows to distinguish a number of tendencies in modern architecture. At first, prominent architects of senior generation, by and large representing the style of deconstructivism, were engaged in creation of pavilions. More recently, a tendency has emerged to invite young avant-garde architects who successfully combine both technological innovations and authentic ethnic patterns in their works. Besides architects, artists, sculptors, landscape designers and engineers take part in a creative process, joining together to create a unique

Анотація

Мета дослідження – проаналізувати основні тенденції у сучасній архітектурі на прикладі тимчасових літніх павільйонів художньої галереї Серпентайн, розташованої у Кенсінгтонських садах Гайд-парку у Лондоні, до створення яких протягом 2000–2018 років залучались найвідоміші архітектори з усього світу. **Методи дослідження.** Використано методи синтезу, порівняння, узагальнення, а також історичний підхід із залученням вивчення наукових праць провідних теоретиків історії архітектури й аналізу проектної практики. **Наукова новизна** полягає у тому, що у статті вперше здійснено спробу проаналізувати сучасні тенденції в архітектурі виставкових павільйонів з виявленням нових підходів у архітектурному проектуванні, формоутворенні, застосуванні нових будівельних матеріалів з урахуванням стилістичних трансформацій і творчого почерку автора. **Висновки.** Ретроспективний огляд вісімнадцяти павільйонів галереї Серпентайн у Лондоні дозволяє виділити низку тенденцій у сучасній архітектурі. Спочатку до створення павільйонів залучалися видатні архітектори старшого покоління, переважно представники стилю деконструктивізм. Останнім часом запрошуються порівняно молоді авангардні архітектори, які поєднують у своїй творчості як технологічні інновації, так і автентичні етнічні мотиви. Окрім архітекторів у творчому процесі

object. There is a notable tendency of transition from internal space into external, and interpretation of building as an object of art. Along with traditional building materials for pavilions such as steel and wooden constructions, fiberglass and polymeric foil are used.

активну участь беруть художники, скульптори, ландшафтні дизайнери й інженери, які на час створення унікального об'єкту об'єднуються в мережеву форму організації архітектурного проектування. У формотворенні спостерігається тенденція перетікання внутрішнього простору у зовнішній, трактування споруди як арт-об'єкта. Поряд із застосуванням традиційних для павільйонного будівництва матеріалів (сталеві, дерев'яні конструкції), використовується скловолокно і полімерна плівка.

Keywords: Ключові слова:

summer pavilion, Serpentine Gallery, modern architecture, innovations in design.

літній павільйон, галерея Серпентайн, сучасна архітектура, інновації у дизайні.

Вступ 1

Заснована у 1970 році Галерея сучасного мистецтва Серпентайн, розташована у Кенсінгтонських садах Гайд-парку у Лондоні, з 2000 року щорічно запрошує видатних архітекторів для створення тимчасового паркового павільйону. Завдання, яке ставиться перед архітекторами, є незмінним: необхідно запроєктувати та спорудити павільйон площею не менше 300 кв. метрів, який вдень функціонує як кафе, а ввечері використовується для спеціальних кінопоказів, лекцій, дебатів і вистав. Парковий павільйон використовується як громадський простір протягом літнього періоду, після чого демонтується та продається у приватні колекції. Архітектор обирається з числа тих, хто ще не спорудив у Великій Британії жодного об'єкта. Дванадцять авторів павільйонів галереї Серпентайн є лауреатами престижної Прітцкерівської премії, що присуджується щорічно за видатні досягнення у галузі архітектури та вважається аналогом Нобелівської премії. Кожен із зведених павільйонів є унікальним зразком сучасної архітектури, що демонструє останні досягнення у проектуванні, інновації у формоутворенні, світловому дизайні й експериментах з новими будівельними й оздоблювальними матеріалами.

Мета дослідження 2

Мета дослідження – проаналізувати основні тенденції у сучасній архітектурі на прикладі тимчасових літніх павільйонів художньої галереї Серпентайн, розташованої у Кенсінгтонських садах Гайд-парку у Лондоні, до створення яких протягом 2000–2018 років залучались найвідоміші архітектори з усього світу.

Методологія та аналіз джерельної бази 3

Методологія дослідження полягає у застосуванні методів синтезу, порівняння, узагальнення, а також у використанні історичного підходу із залученням вивчення наукових праць провідних теоретиків історії архітектури й аналізу проектної практики.

Проблеми нових форм в організації архітектурної практики висвітлено у публікації А. В. Крашеніннікова та А. Н. Новікової (2015). Відомості про творчість видатних архітекторів сучасності, зокрема, дані про особливості створення павільйонів галереї Серпентайн, містяться у працях М. Р. Невлютова (2014), Е. Д. Івойлової (2014), Н. Фролової (2011). Емпірична база – фактичний матеріал з основними характеристиками павільйонів (рік створення, автор проекту, особливості композиції, матеріали), представлений на офіційному сайті Галереї Серпентайн. Аналітичному огляду павільйонів лондонської галереї Серпентайн за період 2000–2017 років з їхніми особливостями та виявленням стійких прийомів присвячена праця В. Г. Чудинової (2017), проте не було приділено достатньої уваги стилістичному вирішенню досліджуваних об'єктів у контексті творчого почерку кожного із запрошених архітекторів, художників і дизайнерів.

Результати дослідження **4**

Павільйон – невеличка окремо поставлена споруда, частіше паркового характеру, з полегшеною конструкцією; будова (постійна або тимчасова) для розміщення виставкової експозиції, кінознімання, організації торгівлі (Безродний, 2008, с. 150). Авторкою першого тимчасового павільйону, зведеного у 2000 році, стала визнана майстриня стилю деконструктивізм, британська архітекторка іракського походження Заха Хадід (1950–2016 рр.). У представленому проекті було творчо переосмислено ідею тенту або шатра. Покрівлю білого кольору поділено на трикутні сегменти, які заломлювались у різних напрямках і створювали цілісний внутрішній простір, що запам'ятовувався.

Американський архітектор-деконструктивіст Даніель Лібескінд запроєктував павільйон, зведений у 2001 році. Павільйон, названий автором «Вісімнадцять поворотів», – це динамічна композиція з низки металевих панелей, закручених одна відносно одної. Споруда активно взаємодіє з контекстом, відображаючи в алюмінієвій поверхні фасаду рослинність парку та цегляне мурування основної будівлі галереї (Чудинова, 2017).

Для створення павільйону у 2002 році запросили японського архітектора Тойо Іто, відомого своїми новаторськими поглядами, новітніми технологіями будівництва, експериментами з різними структурами та текстурами. Для створення павільйону Іто скористався накладеними одна на одну під довільним кутом сітками квадратної форми. Із отриманого патерна сформовано паралелепіпед, у якому чергуються відкриті і закриті ділянки патерну. У даному проекті також було застосовано і новації в організації архітектурної практики, а саме мережеве проектування, яке є тимчасовим об'єднанням різних незалежних спеціалістів на основі угоди про методи та послідовність роботи для вирішення проектного завдання. Учасники мережевого проектування можуть працювати разом або дистанційно,

у складі однієї компанії або у складі проектного консорціуму, із залученням незалежних консультантів або експертів із установ і підприємств (Крашенинников, & Новикова, 2015). Павільйон галереї Серпентайн 2002 року став яскравим прикладом об'єднання зусиль архітектора Тойо Іто (Toyo Ito & Associates), інженера Сесіль Бальмонд (Balmond studio) та інженерної компанії Arup.

Павільйон 2003 року зведено за проектом визначного бразильського архітектора, лауреата Прітцкерівської премії 1988 р. Оскара Німейєра (1907 р. н.), якому на момент створення павільйону виповнилося 96 років. Німейєр відомий своїми експериментами у галузі залізобетонної архітектури та творчою адаптацією принципів «інтернаціонального стилю» до екзотичних реалій Латинської Америки. Лаконічний об'єм павільйону піднято над землею, вхід у споруду здійснюється по рампі, що «перегукують» своїм яскраво-червоним кольором із заднім фасадом.

Лендморфний проект 2004 року від нідерландського архітектора, ландшафтного дизайнера Віні Мааса й архітектурного бюро MVRDV не було реалізовано через складність проекту й обмеженість бюджету. Його концепція передбачала покриття основної будівлі галереї штучним пагорбом заввишки 23 метри і використання 200 тонн металоконструкцій (Чудинова, 2017, с. 67-68).

Павільйон 2005 року запроєктували португальські архітектори Алвару Сіза й Едуарду Соуту де Моура за участю інженера Сесіль Бальмонд. Алвару Сіза – лауреат багатьох архітектурних премій, зокрема і премії Прітцкера (1992 р.), працює в стилі неораціоналізм. Світлопроникний об'єм павільйону утворено прямокутною сіткою з балок, зігнутих для створення динамічного викривленого внутрішнього простору. Деревина, вибрана в якості головного матеріалу, підкреслює зв'язок павільйону та парку, що його оточує.

Нідерландський архітектор-деконструктивіст Рем Колхас у співстворстві з Сесіль Бальмонд у 2006 році наклав свій павільйон білосніжним яйцеподібним надувним куполом, що нависав над галявиною парку. Під куполом розташовано овальний зал для зустрічей і лекцій.

Особливістю тимчасового павільйону 2007 року стало залучення до його створення не архітектора, а данського скульптора ісландського походження Олафура Еліассона, котрий у своїх творах використовує переважно фізичні природні феномени – світло, воду, рух і віддзеркалення. У співпраці з Кієтилем Торсенем він представив дерев'яну структуру, що за формою нагадує дзигу. Павільйон на відміну від попередніх, мав два рівні. Широка, закручена у спіраль рампа, робила два оберти та вела на рівень головного залу і далі – на другий рівень, на видовий майданчик, з якого відкривалася панорама на весь парк.

Павільйон галереї Серпентайн-2008 запроєктував Френк Гері – видатний американський зодчий, який стояв біля витоків архітектурного деконструктивізму, лауреат Прітцкерівської премії 1989 року. Споруда, навіяна проектами катапулт Леонардо да Вінчі та літніми дерев'яними будиночками, – це амфітеатр, накритий конструкцією з дерев'яних балок і скляних панелей, встановлених на дві потужні сталеві «арки», обшиті деревиною. Незважаючи на уявну хаотичність структури даного об'єкту, він має відмінну акустику.

Оригінальністю вирішення вражає павільйон 2009 року від архітектурного бюро SANAA (Sejima and Nishizawa and Associates), заснованого японськими архітекторами Кадзуйо Седзімою та Рюе Нісідзавою. Плоский дзеркальний навіс криволінійних обрисів, що опирається на тонкі опори, створює відчуття повного єднання з природним оточенням.

Контрастним до попереднього є павільйон французького архітектора Жана Нувеля, зведений у 2010 році. У проектуванні павільйону автор надихався символами Лондона – двоповерховим автобусом і телефонною будкою. У результаті павільйон був сформований у вигляді яскраво-червоного арт-об'єкту. Дещо «утоплений» основний майданчик накрито серією різнорівневих навісів, що з одного боку спускаються каскадом до галявини. Кубічний напівпрозорий об'єм головного входу врівноважено з іншого боку похилою 12-метровою стіною (Ивойлова, 2014).

Автором павільйону 2011 року став швейцарський архітектор-мінімаліст Петер Цумтор, творчий почерк якого відрізняється лаконічністю художніх засобів, увагою до традиційних будівельних матеріалів і дбайливим ставленням до ландшафту. У центрі аскетичного ззовні павільйону Цумтор розташував замість глядацького залу сад, який за задумом архітектора, повинен фокусувати увагу відвідувача на спостереженні, а не на спілкуванні. Проект створений за подобою *hortus conclusus* – кімнати для споглядання, саду всередині саду. Автором проекту саду став голландський ландшафтний дизайнер Піт Оудольф, якому притаманна концепція повернення природи в життєве середовище людини (Фролова, 2011).

На думку науковця В. Г. Чудінової, найбільша кількість архітектурних трендів, а саме ілюзорність, геоморфізм, екоектоніка, природні матеріали, злиття з оточенням, проникність простору, нематеріальність, штучне світло як невід'ємна частина образу, символізм, – представлено у павільйоні 2012 року від творчого союзу швейцарських архітекторів Жака Херцога, П'єра де Мерона та китайського художника Ай Вейвєя (Чудінова, 2017, с. 73). Співпраця між архітекторами і художником також є прикладом мережевого проектування, адже комунікація між учасниками проекту відбувалась за допомогою Skype (Крашенинников, & Новикова, 2015, с. 3). Наполовину заглиблений зал накрито наповненою водою платформою, в якій як

у дзеркалі відображається основна будівля галереї. Платформу підтримують 12 колон (за кількістю побудованих попередньо павільйонів). До історії колишніх павільйонів також апелює і простір залу, що утворився із накладення планів всіх минулих будівель. М. Р. Невлютов зазначає: «З висоти він виглядає як об'єкт ленд-арту, як парковий ставок, але його обриси зміщені трохи вбік, виявляючи «археологічні розкопки» попередніх фундаментів. Павільйон HdeM не маніфестує архітектуру з точки зору форми та конструкції, але змушує розмірковувати про історію місця, про значення слідів і пам'яті, про культуру у цілому. Цей проект – концептуальне висловлювання, яке дозволяє по-новому поглянути на роль архітектури в історичному існуванні людини» (Невлютов, 2014, с. 42).

Японський архітектор Со Фудзімото (1971 р. н.) став наймолодшим архітектором, який прийняв запрошення галереї Серпентайн у 2013 році. Він спорудив павільйон, що за своєю формою нагадує лісові хащі, пташине гніздо або хмару, яка за задумом автора повинна була розчинятися у просторі парку. Основним матеріалом стали металеві стержні з перерізом 20 мм, які формують тривимірну ортогональну решітку. Павільйон обладнано двома входами і прозорим навісом з акрилу, котрий захищає користувачів від негоди.

Літній тимчасовий павільйон 2014 року запроєктував найменш відомий з числа запрошених архітекторів чилійський зодчий Смілян Радіч, який звернувся до традиції штучних руїн – фоллі. У поставлене на чотири вали кільце зі склопластику відвідувачі потрапляли по рампі. Завдяки зовнішній оболонці товщиною 10 мм масивна «кам'яна брила» увечері перетворювалася у привабливий об'єкт.

Павільйон 2015 року розробили іспанські архітектори Хосе Селгас і Люсія Кано (архітектурне бюро SelgasCano). Складна, органічної форми споруда нагадує барвистий кокон, утворений з чотирьох рукавів, що сходяться до центрального залу. Конфігурація об'єму навіяна хаотичним рухом городян по Лондону, зокрема – у метро. За словами архітекторів, вони спеціально заплутали форму павільйону так, щоб отримати якомога більше різних за профілем і наповненням просторів, кожний з яких буде нести відвідувачу нові емоції та враження. Конструкція виконана у вигляді подвійної оболонки з металевого каркасу, покритого натягнутою на нього полімерною плівкою. Вирішений як арт-об'єкт павільйон особливо привабливий у темний час доби, коли перетворюється у яскравий різнокольоровий ліхтар. Незважаючи на зовнішню привабливість, споруда мала низку функціональних, конструктивних і естетичних недоліків, зокрема: протікання під час дощу, перегрівання навіть у прохолодну погоду, надмірна складність каркасу, неакуратність деталей.

У 2016 році проектування павільйону було доручено одному з найвідоміших архітекторів нового покоління – данському архітектору Б'ярке Інгельсу, відомому органічним поєднанням

у своїх проектах прагматизму і яскравого дизайну, засновнику студії Bjarke Ingels Group (BIG). Архітектори BIG придумали стіну-блискавку, яка розходиться у протилежні боки, створюючи всередині себе простір під кафе і зал для заходів галереї. Криволінійна форма складається з прямокутних світлопрозорих модульних елементів з напівпрозорого склопластика. Павільйон відрізняють параметричний дизайн і динамічність ракурсів – фасади павільйону під різними кутами зору опиняються то повністю прозорими, то, навпаки, формують непроникну стіну, створюючи тривимірний простір, цікавий як ззовні, так і зсередини.

У 2017 році конкурс на створення павільйону галереї Серпентайн виграв архітектор з Буркіна-Фасо Дьєбедо Франсіс Кере. Африканський архітектор відомий проектами екологічно чистих і соціально значимих будівель для найбідніших районів світу. В основу технологічно досконалого павільйону покладено ідею дерева – традиційного місця зібрання у рідному для архітектора Буркіна-Фасо. Основу споруди складає сталевий каркас. Ажурна покрівля з деревини та полікарбонату створює грайливе мерехтіння світла та тіні в інтер'єрі. Екологічний підхід застосовано і в даному об'єкті: під час дощу потоки води скочувалися до центру, утворюючи вражаючий ефект водоспаду, а зібрана вода використовувалась на поливання території саду.

Проект для 2018 року розроблено наймолодшим автором за всю історію павільйонів галереї Серпентайн архітекторкою і урбаністкою Фрідою Ескобедо (1979 р. н.) з Мексики. У будівлі павільйону вона віртуозно синтезувала етнічні мотиви країн Латинської Америки (використавши патію) та британські матеріали (бетонна черепиця) й історію – павільйон орієнтований на північ за аналогією до розташованого неподалік нульового меридіана у Грінвічській Королівській обсерваторії.

Наукова новизна та практична значимість дослідження **5**

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що у статті вперше здійснено спробу проаналізувати сучасні тенденції в архітектурі виставкових павільйонів з виявленням нових підходів до архітектурного проектування, формоутворення, застосування нових будівельних матеріалів з урахуванням стилістичних трансформацій і творчого почерку автора.

Висновки **6**

Ретроспективний огляд дев'ятнадцяти літніх тимчасових павільйонів галереї Серпентайн у Лондоні дозволяє виділити низку тенденцій у сучасній архітектурі. У більшості досліджуваних об'єктів спостерігаються ознаки екодизайну й органічної архітектури, зокрема використання природних матеріалів, органічна взаємодія рукотворних об'єктів і природного оточення. Порівняно менш популярним виявився параметричний дизайн, представлений лише у трьох павільйонах, зведених у 2002, 2005 і 2016 роках. Прийоми лендморфної архітектури, яка реалізує органічний підхід до формотворення і просторової

організації на основі інтеграції об'єкта із землею, використано у двох павільйонах 2004 і 2012 років. Нові тенденції з проявами своєрідних ремінісценцій етнічних мотивів країн походження авторів спостерігаються у спорудах останніх 2017–2018 років.

Також маємо можливість спостерігати, що спочатку до створення павільйонів залучалися видатні архітектори старшого покоління, переважно представники стилю деконструктивізм. Останнім часом запрошуються порівняно молоді авангардні архітектори, які поєднують у своїй творчості як технологічні інновації, так і автентичні етнічні мотиви. Окрім архітекторів у творчому процесі активну участь беруть художники, скульптори, ландшафтні дизайнери й інженери, які на час створення унікального об'єкту об'єднуються в мережеву форму організації архітектурного проектування. У формотворенні спостерігається тенденція до використання прийому перетікання внутрішнього простору у зовнішній, стирання чітких меж між інтер'єром і екстер'єром, трактування споруди як арт-об'єкта. Поряд із застосуванням традиційних для павільйонного будівництва матеріалів (сталеві, дерев'яні конструкції), непоодинокі випадки використання скловолокна, склопластика і полімерної плівки.

Список бібліографічних посилань

- Безродний, П.П. (2008). *Архітектурні терміни*. Київ: Вища школа.
- Ивойлова, Е.Д. (2014). Временный летний павильон Serpentine архитектора Жана Нувеля. В *Наука, образование и экспериментальное проектирование*, Тезисы докладов Международной научно-практической конференции (с. 470-471). Москва: МАРХИ.
- Крашенинников, А.В., & Новикова, А.Н. (2015). Сетевое проектирование в архитектурной практике. *АМИТ*, специальный выпуск, 1-8 ноября. Взято из <http://www.marhi.ru/AMIT/2015/special/krash/krash.pdf>.
- Невлютов, М.Р. (2014). Жак Херцог и Пьер де Мерон. Искусство и архитектура. *АРТИКУЛЬТ*, 14, 37-46.
- Фролова, Н. (2011). *Таинственный сад*. Взято из <https://archi.ru/world/32720/tainstvennyi-sad>.
- Чудинова, В.Г. (2017). Индикатор архитектурных трендов XXI века – павильоны лондонской галереи Серпентайн. В *Наука ЮУрГУ*, Материалы 69-й научной конференции. (с. 66-73.) Челябинск: Издательский центр ЮУрГУ.

References

- Bezrodnyi, P.P. (2008). *Arkhitekturni termini* [The architectural terms]. Kyiv: Vyshcha shkola [in Ukrainian].
- Chudinova, V.G. (2017). Indikator arkhitekturnykh trendov XXI veka – pavilyony londonskoy galerei Serpentayn [An indicator of architectural trends of XXI century – pavilions of Serpentine Gallery in London]. In *Nauka YuUrGU* [Science YuUrGU], Proceedings from The Sixty Ninth Scientific Conference (pp. 66-73). Chelyabinsk: Izdatelskiy tsentr YuUrGU [in Russian].
- Frolova, N. (2011). *Tainstvennyy sad* [Mysterious garden]. Retrieved from <https://archi.ru/world/32720/tainstvennyi-sad> [in Russian].
- Ivoylova, Ye.D. (2014). Vremenny letniy pavilon Serpentine arkhitekтора Zhana Nuvelya [The temporal summer pavilion of Serpentine of architect Jean Nouvel]. In *Nauka, obrazovaniye i eksperimentalnoye proyektirovaniye* [Science, education

- and experimental planning], Abstracts of the International scientific-practical conference (pp. 470-471). Moscow: MARKHI [in Russian].
- Krashennnikov, A.V., & Novikova A.N. (2015). Setevoye proyektirovaniye v arkhitekturnoy praktike [The network planning in the architectural practice]. *AMIT*, Special producing, November, 1-8. Retrieved from <http://www.marhi.ru/AMIT/2015/special/krash/krash.pdf> [in Russian].
- Nevlyutov, M.R. (2014). Zhak Khertsog i Pyer de Meron. Iskusstvo i arkhitektura [Jacques Herzog and Pierre de Meuron. Art and architecture]. *ARTICULT*, 14, 37-46 [in Russian].